

**MAHSULOTLARNI XAVFSIZLIK KO`RSATKICHLARINI ANIQLASHDA
TEXNIK REGLAMENTLARNI QO`LLASH (ARMATURA MISOLIDA)**

Jo'rayev M. B.

Toshkent arxitektura-qurilish instituti

Tugalov B. Q.

Toshkent arxitektura-qurilish instituti

Xolbekov S. R.

Toshkent arxitektura-qurilish instituti

Тел: 90 120 76 95. Email: xolbekov95@inbox.ru

Omonova L. CH.

Toshkent arxitektura-qurilish instituti

Annotatsiya

mazkur maqola mahsulotlarni xavfsizlik ko'rsatkichlarini aniqlashda texnik reglamentlarni qo'llash imkoniyatlari armatura va undan foydalanish orqali korxonalarda sifatni boshqarish jarayonlarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan avzalliklari to'g'risida talablari ko'rib chiqilgan.

Аннотация

в данной статье рассматриваются требования к применению технического регламента при определении показателей безопасности продукции, а также преимущества, которые могут возникнуть в процессах управления качеством на предприятиях за счет его применения.

Abstract

This article examines the requirements for the application of technical regulations in the determination of safety indicators of products, as well as the advantages that may arise in quality management processes in enterprises through its use.

Kalit so'zlar: texnik reglament, mahsulot xavfsizligi, sifat tasnifi.

Ключевые слова: техническое регулирование, безопасность продукции, классификация качества.

Key words: technical regulation, product safety, quality classification.

Texnik jihatdan tartibga solish mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, mahsulotlar hamda ularni ishlab chiqarish jarayonlari xavfsizligini ta'minlash va mamlakat tashqi iqtisodiy manfaatlarini himoya qilishda muhim ustuvor ahamiyatga moyillik yo'nalish hisoblanadi.

O'z Dst ISO/IES 17000 «Muvofiqlikni baholash. Lug'at va umumiy prinsiplar»;

O'z Dst ISO/IES 17011 "Muvofiqlikni baholash idoralarini akkreditatsiyalovchi idoralarga qo'yilgan umumiy talablar";

O'z Dst ISO/IES 17025 "Sinov va kalibrlash laboratoriyalari omilkorligiga qo'yilgan umumiy talablar";

O'z Dst ISO/IES 17021 "Sifat tizimlari auditini o'tkazish va sertifikatlashtirish idoralariga qo'yilgan umumiy talablar";

O'z Dst ISO/IES 17020 "Turli xildagi nazorat idoralari faoliyatining umumiy mezonlari";

O'z Dst ISO/IES 17024 "Xodimlarni sertifikatlashtirish idordariga qo'yilgan umumiy talablar" .

Shu maqsadda qo'llash va bajarish uchun majburiy bo'lgan texnik reglament ishlab chiqilmoqda. Ushbu hujjat texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi asosiy qoidalarni o'z ichiga oladi. Barcha manfaatdor tomonlar texnik reglamentlarni ishlab chiqishda ishtirok etishi mumkin - bu qurilish mahsulotlarni xavfsizlik ko'rsatkichlarini aniqlashda texnik reglamentlarni qo'llash armatura jarayoni xavfsizligi va baholashning ob'ektivligining qo'shimcha kafolati.

Texnik reglament ob'ektlarning xususiyatlariga qarab, texnik reglament tarkibida ozgina farqlar bo'lishi mumkin, ammo u quyidagilarni ta'minlashi shart:

- Mexanik xavfsizlik. Tuzilishi kuchli va barqaror bo'lishi va dizaynning o'ta ta'sirida butunligini saqlab turishi kerak.
- Fuqarolarning va mol-mulkning yong'in xavfsizligi.
- Mintaqaga xos bo'lgan tabiiy ofatlar (zilzila, ko'chkilar, toshqinlar) yuz berganda xavfsizlik.
- Fuqarolarning sog'lig'i uchun xavfsizlik.
- Harakati cheklangan odamlar uchun xavfsizlik va foydalanish imkoniyati.
- Obyekt radiusida harakatlanish xavfsizligi.
- Ekotizim uchun xavfsizlik.
- Resurslarni tejash va energiya samaradorligi.
- Radiatsiya, shovqin, kimyoviy va biologik ifloslantiruvchi moddalardan xavfsizlik.

Yurtimizda metallurgiya mahsulotlariga xavfsizlik talablarini qo'llash uchun umumiy texnik reglamentlar joriy qilinga. Shu bilan birga metallurgiya mahsuloti tarkibiga kiruvchi metal

prokati uchun ham maxsus texnik reglament ham joriy qilingan. Ushbu texnik reglamentlarga yurtimiz hududida amal qilinadi.

“Metallurgiya mahsulotlar xavfsizligi to‘g‘risida”gi umumiy texnik reglament O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonida 2020 yil 6- noyabrda tasdiqlangan.

1-rasm. Rangli metal armatura.

Ushbu umumiy texnik reglament quyidagi mahsulotlarni xavfsizlik ko‘rsatkichlarini aniqlashda texnik reglamentlarni qo‘llash armatura mahsulotlarining xavfsizligiga qo‘yiladigan talablarni belgilaydi:

Rangli metallar

- birlamchi alyuminiy: ingatlar, varaqlar va barlar ko'rinishida;
- bismut: ingot va granulalar ko'rinishida;
- kadmiiy: ingatlar, tolalar va barlar shaklida;
- kobalt: ingot, katod qirralari, plitalar ko'rinishida;
- magniy: ingatlar ko'rinishida;
- mis: katod plitalari, indotlar, ingotlar, quymalar, kukun shaklida;
- birlamchi nikel: katod plitalari, chiziqlar, plitalar, trimlar shaklida
- tin: ingot, blok va tayoqcha shaklida;
- ammoniy perrenat (ammoniy rhenium kislotasi): kukunlangan;
- qo'rg'oshin: ingot, ingot va bloklar ko'rinishida;
- texnik selen: ingatlar, granulalar va chang shaklida;
- antimony: ingot, ingot va plitalar ko'rinishida.
- texnik tellurium: chang va ingot shaklida;
- titan: ingot va qirralar ko'rinishida;
- sink birlamchi: ingotlar, bloklar va chang shaklida.
- uzoq mahsulotlardan o'ralgan po'lat;
- po'latdan yasalgan haddelenmiş mahsulotlar;
- o'ralgan po'lat plitalar (plitalar, lentalar) kiradi.

Mazkur Texnik reglamentning maqsadlari uchun mahsulotlarni xavfsizlik ko‘rsatkichlarini aniqlashda texnik reglamentlarni qo‘llash armaturani O‘zbekiston Respublikasining "Texnik jihatdan tartibga solish to'g'risida"gi Qonunida o'rnatilgan tushunchalar, shuningdek, quyidagi shartlarni qo'llash lozim:

alfa zarralari - ikkita proton va ikkita neytrondan iborat va ijobiy zaryadga ega bo'lgan helium atomlarining yadrolari;

gamma nurlanish — yadroviy transformatsiyalar paytida yoki zarralarni yo'q qilish davrida sodir bo'ladigan foton radiatsiyasi;

qimmatbaho metallar - agressiv muhitda yuqori kimyoviy qarshilikka ega bo'lgan zanglamaydigan metallar, refrakter, malleability, viskozite (oltin, kumush, platina va platina guruhi metallari - palladiy, iridiy, rodyum, ruteniy va osmiy);

ionlashtiruvchi nurlanish - radioaktiv parchalanish paytida yaratilgan radiatsiya, yadro almashinuvi, moddaning zaryadlangan zarralarini inhibe qilish, o'rta bilan aloqada bo'lganda turli belgilarning ionlarini hosil qiladi;

ionlashtiruvchi nurlanish manbai - chiqaruvchi yoki ionlovchi nurlanishni chiqaruvchi qurilma va (yoki) radioaktiv modda;

markirovkalash - mahsulotni aniqlash va ular haqidagi ma'lumotlarni iste'molchiga etkazish maqsadida mahsulot yoki qadoqlash uchun qo'llaniladigan matn, ramz va / yoki grafik tasvirlar ko'rinishidagi ma'lumotlar;

metallurgiya mahsulotlari - metallga ishlov berish jarayonida olingan metallurgiya korxonalarining asosiy mahsulotlari;

rudali metallarning mexanik xavfsizligi - inson hayoti va sog'lig'iga, jismoniy shaxslarning, yuridik shaxslarning va davlatning mol-mulkiga, atrof-muhitga zarar yetkazish xavfini yo'qotish maqsadida konstruktsiyalarni hisoblashda hisobga olingan, rudali zanglamaydigan metallarning ijro xususiyatlari to'plami;

o'ralgan qora metallar - issiq, issiq yoki sovuq rolling orqali rolling tegirmonda ishlab chiqarilgan mahsulotlar (maxsus xususiyatlari va po'lat ishlab chiqarish mahsulotlari bilan qotishmasidan tashqari);

zanglamaydigan metall qotishma - ikki yoki undan ortiq metall yoki metall va metall bo'lmagan metallarning fusioni natijasida olingan metall material, asosiysi zanglamaydigan metall hisoblanadi;

zanglamaydigan metallar - metallning barcha turlari, temir, xromdan tashqari, manganese (ushbu Texnik Reglament uchun qimmatbaho, alkan, gidroksidi-yer va radioaktiv metallar, shuningdek litiy, rubidium, seziy, berilyum, zirkonium, hafnium, vanadium, niobium, tantalum, molibden, tungsten, gallium, indium, tallyum, germaniy, rhenium istisno holda qabul qilinadi);

ishlash xususiyatlari - mexanik xususiyatlari va geometrik parametrlar majmui.

Adabiyotlar

1. R.X. Alimov, G.T. Yulchieva, O.Q. Rixsimboev, Sh.A. Alishov Axborot Texnologiyasi va Tizimlari. Toshkent – 2011.
2. A.A.Iminov,M.X.Jamatov. “Boshqaruvda Axborot Texnologiyalari”. Toshkent 2017.
3. www. Infocom.uz
4. www.Tkti.uz
5. <https://www.softportal.com/get-9896-iso-9001-docflow.html>
6. https://www.fox-manager.com.ua/iso_9001.html
7. Полезная ссылка:
8. <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/1458>
9. <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/1460>
10. <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/1460>
11. <http://www.ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/104>
12. <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/1714>
13. <http://openaccessjournals.eu/index.php/jedic/article/view/953>